

AZ 1868 ÉS 1924 KÖZÖTTI ALAPÍTÁSOK

A szervezetek, intézmények, egyesületek alapításuk időrendjében¹

1868. – Országos Közegészségi Tanács – új szervezeti keretét az 1936. évi IX. tc. 15. §-a alakította ki, új megnevezése: Országos Közegészségügyi Tanács.
1870. – Általános Munkásbetegsegélyező és Rokkant Pénztár – orvosi és beteggondozó hálózatot alakított ki.
1871. – Országos Első Gyermekmenedékhely Egyesület – célja szegény árva gyermekek segélyezése és nevelése.
1872. – Országos Művegyészeti Hivatal – felállításáról 1872-ben miniszteri rendelet intézkedett, 1883-ban önállósult; első vezetője Felletár Emil (1897 óta megnevezése: m. kir. Országos Bírósági Vegyészeti Intézet).
1873. – Fővárosi Vegyészeti Hivatal – első vezetője Balló Mátyás, elsősorban közegészségügyi és élelmiszer-vizsgálatokkal foglalkoztak. További feladataik: a levegő széndioxid-tartalmának meghatározása, ásványvíz-elemzések, ivóvíz-kezelés stb. Jogutóda 1901-től a Vegyészeti és Tápszervizsgáló Intézet, amelyet 1910-ig továbbra is Balló Mátyás vezet.
1873. – Magyarországi Kárpát-Egyesület.
1874. – Közegészségtani Tanszék és Intézet.
1874. – Budapesti Orvosi Kör.
1875. – Országos Szülésznői Tanintézet.
- 1875, 1877. – Frim-intézet – Frim Jakab alapította gyógypedagógiai magánintézetek Budapesten.
1878. – Izraelita Siketnémák Országos Egyesülete.
1879. – Vidéki Orvosok Társasága (1880-tól megnevezése: Községi Orvosok Társasága) – első elnöke Bódogh Albert volt; a társaság az Országos Orvosszövetség 1897-es megalakulásakor megszűnt.
1881. – Országos Phylloxera Kísérleti Állomás – 1890-ben a Rovartani Állomás nevet veszi fel (az Országos Phylloxera Bizottság már 1880-ban megalakul). Az Állomás első jelentése az 1881. évről jelent meg 1882-ben.
1881. – Magyar Vöröskereszt Egylet – létesítését királyi rendelet mondta ki 1881-ben.

---

¹ Forrás: Kapronczay Károly: A magyarországi közegészségügy története 1770–1944. Jogalkotás, közegészségügyi intézmények, szakirodalom. Bp., 2008. Semmelweis Egyetem Közegészségtani Intézet – Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár – Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 209–213. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 58/1.) Megjelent az OTKA T049194. sz. kutatási programja keretében.

1882. – A Budapesti Királyi Orvosegyesület keretében balneológiai bizottságot állítanak fel.
1883. – Országos Tejgazdasági Felügyelőség – első jelentésük az 1884–86-os időszakról jelent meg.
1884. – Országos Ásványvíz-elemző Intézet – a Tudományegyetem II. sz. Kémiai Tanszékének keretében jött létre, id. Lengyel Béla vezetésével. Munkájukat 1886-ban kezdik meg.
1885. – Fehér Kereszt Országos Lelenház Egyesület – alapítója Szalárdi Mór; az egyesület az elhagyott gyermekek gondozására jött létre, 1898-ban az egyesületre bízták a gyermekvédelem országos megszervezését is.
1885. – Betegápolónői Intézet – Janny Gyula javaslatára jött létre Budapesten; ő dolgozta ki annak tantervét is, amely 1926-ig volt érvényben, e képzési formát a VKM hivatalosan elismerte. (Ezt megelőzően 1884-ben már több városban is megindult a hivatásos és önkéntes vöröskeresztes nővérképzés, szakmai központjuk azonban 1885-től a budapesti intézmény lett.) A második ilyen intézet 1897-ben nyílt meg Kolozsvárott.
1886. – Országos Közegészségi Egyesület – kiadásukban jelent meg 1887-től kezdődően az 'Egészség' c. folyóirat, alapító főszerkesztője: Fodor József.
1887. – Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület – létrehozója Kresz Géza; kiadásukban jelent meg 1889-től kezdődően a 'Mentők Lapja'. Az Egyesület jogutóda az Országos Mentőszolgálat.
1887. – Budapesti Poliklinikai-Egyesület – célja a szegény betegek ingyen gyógykezelése. Az egyesület kórházat is tart fenn, ahol a fekvő betegek kezeltetnek.
1889. – Budapest Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet – első vezetője Pertik Ottó.
1889. – Kultúrmérnöki hivatal létesül a Fölművelésügyi Minisztérium keretében, ahol hygiéniában képzett szakember szakvéleményt adott kutak, vízművek és csatornaművek létesítésekor.
1889. – Országos Gyermekvédő Egyesület – célja az elhagyott és a züllés veszélyének kitett szegény gyermekek megmentése és felnevelése
1890. – Pasteur Intézet – Högyes Endre létesítette, az Orvosi Kar Általános Kór- és Gyógytani Intézetéhez kapcsolódva. Feladatuk a veszettség elleni szérum előállítás, az oltás és a beoltottak kezelése. (Mellette a Pasteur-Chamberland Laboratórium budapesti fiókjának megindítása segítette a hazai oltóanyag termelést.)
1890. – Igazságügyi Orvosi Tanács – létesítéséről az 1890. évi XI. tc. rendelkezett.
1890. – Magyar Szent Korona Országai Balneológiai Egyesülete – első elnöke Tauffer Vilmos volt, kiadásukban jelenik meg 1894-től a 'Balneológiai Értesítő', amelyet Preysz Kornél szerkeszt.
1891. – Siketnémák m. kir. állami intézete – bejáró diákok számára.
1891. – Magyar Szent Korona Országainak Balneológiai Egyesülete – célja összefogás a gyógyvízkultúra hasznosítása és népszerűsítése érdekében.

1893. – Közkórházi Orvostársulat – célja a kórházépítés koordinálása, később a kórházi orvosok szakmai irányító testületének szerepét is betöltötte; első elnöke Müller Kálmán lett.
1893. – Teleila Egyesület – Feleký Hugó által alapított a nemibetegségek elleni felvilágosítás és gyógykezelés céljából.
1893. – Magyar Bába-Egyesület – kiadásukban jelenik meg 1894-től a 'Bába Kalauz', amelyet Dirner Gusztáv szerkeszt.
1893. – Országos Magyar Kneipp Egyesület – gondozásukban jelent meg 1896-tól a 'Kneipp-Lap', majd annak megszűnte után 1899-től a 'Kneipp-Újság'.
1894. – Igazságügyi Országos Megfigyelő és Elmeagyógyintézet
1894. – »Szeretet« Gyengeelméjűeket és Siketnémákat Gyámolító Országos Egyesület – célja a székesfőváros és Magyarország területén élő gyöngelméjűek és siketnémák nevelésének támogatása; az egyesület Rákosszentmihályon intézetet tartott fenn.
1895. – M. kir. Országos Chemiai és Központi Vegykísérleti Állomás – felállításáról és társintézetei működéséről az 1895. évi XLVI. tc. rendelkezett.
1896. – Állami gyogyepedagógiai nevelőintézet
1897. – Országos Orvosszövetség – érdekvédelmi célokat szolgál, hamarosan létrejöttek vidéki fiókszövetségei is.
1898. – Budapesti Szegénysorsú Tüdőbeteg Szanatóriumi Egyesület – ők hozták létre 1902-ben a budakeszi tüdőbeteg-szanatóriumot.
1898. – Országos Betegápolási Alap – felállítását az 1898. évi XXI. tc. rendeli el, szabályait Chyzer Kornél dolgozta ki.
1898. – Vakokat Gyámolító Országos Egylet – már 1882-ben megalakult a Vakok Országos Önképző- Segély- és Nyugdíj Egylete; később, 1902-re felépül Pesten a Vakok Tanintézete, 1908-ban lovag Wechselmann Ignác és felesége megalapítja Budapesten a Mexikói úton a Vakok Intézetét.
1899. – Országos Forrás- és Fürdőgyi Bizottság – célja a gyógyvizek hasznosításának országos koordinálása (Budapest 1934-ben kapta meg a fürdővárosi címet).
1899. – Országos Kath. Nővédő-Egyesület
1900. – Országos Állategészségügyi Tanács – felállításáról az 1900. évi XVII. tc. rendelkezett.
1901. – Társadalmi Múzeum (későbbi elnevezése: m. kir. Társadalomegészségügyi Intézet és Múzeum) – fő célja az egészségügyi kultúra intézményes terjesztése, és az erre vonatkozó adatgyűjtés; osztályai: tudományos, múzeumi, propaganda osztály.
1902. – Magyarországi Betegápolók és Ápolónők Országos Egyesülete
1904. – Magyar Szemorvostársaság
1904. – Orvosok és gyógyszerészek árva-otthona – az otthon a magyar orvosok és gyógyszerészek

vagyonatlan 6–16 éves árváinak nevelésére szolgál.

1906. – Létrejön az Országos Gyermekvédő Liga

1906. – Magyar Betegápolók és Ápolónők Egyesülete – Janny Gyula és Babarczi Schwartzer Ferenc javaslatára jött létre; fő célja, hogy a már dolgozó, de képesítéssel még nem rendelkező ápolók és ápolónők vegyenek részt szervezett, elsősorban hétvégi képzésben.

1907. – Magyar Sebész Társaság

1907. – Szociális Missziótársulat – célja a külső szociális-karitatív munka támogatása.

1907. – Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár (más elnevezéssel: Országos Munkásbiztosítási Pénztár), ill. jogutóda az Országos Munkásbiztosító Intézet (előzménye a mezőgazdasági dolgozókra vonatkozó 1900. évi XVI. tc. és a 1902. évi XIV. tc.).

1907. – Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége – (előzménye 1892-ben: Siketnémák Köre; gondozásukban indult meg a 'Siketnémák Közlönye' 1892-től; 1923-tól Török Béla és Békésy György nagyon sokat tesz a nagyothallók szakmai megsegítése érdekében, 1925-ben nyílik meg Török kezdeményezésére az első magyar Nagyothallók Intézete.

1908. – Katholikus Patronage Egyesület, és az Országos Protestáns Patronage Egyesület

1910. – Országos Izraelita Patronage Egyesület

1912. – Főiskolai Szociális Telep (jogutóda az Egyetemi Szociálpolitikai Intézet) – elsősorban tüdőbetegek gondozására.

1912. – Magyar Orvosok Tuberculosis Egyesülete

1912. – Tuberkulózis Elleni Küzdelem Országos Bizottsága

1913. – Venereás Betegséges Elleni Országos Védő Egyesület

1915. – Országos Stefánia Szövetség – a csecsemőkről való gondoskodás érdekében, szülőotthonok, csecsemőotthonok, bölcsődék, a védőnői tevékenység megszervezése érdekében jött létre, megszervezője: Madzsar József; ez 1917-től állami feladat lett, végrehajtásával a szövetséget bízták meg.

1917. – Az Országos Közegészségügyi Egyesület keretében megalakult a Társadalomegészségügyi Szakosztály, ennek önálló jogutóda a Szociálegészségügyi Tudományos Társaság lett.

1917. – Nemzetvédő Szövetség – a nemibetegek kezelésére, Nékám Lajos vezetésével alakult.

1918. – Országos Rokkantügyi Hivatal (később Hadigondozó Hivatal)

1921. – Az 1921. évi LIII. tc. 4. §-a alapján megalakul a Magyar Királyi Testnevelési Főiskola, amelyet 1925-re szerveztek meg.

1921. – Országos Testnevelési Tanács – létesítését az 1921. évi LIII. tc. 10. §-a mondta ki.

1922. – Budapest Fürdőváros Egyesület – 1926-ban részvénytársasággá alakult.

1922. – Budapesti Orvosok Turista Egyesülete

1922. – Magyar Gyógypedagógiai Társaság

1924. – Államorvosi felülvizsgáló Bizottság – létesítését 1924-ben belügyminiszteri rendelet mondta ki.

1924. – Apstinens Orvosok Egyesülete